

С. О. Кости́лева

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

S. Kostylieva

*National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

**ДЖЕРЕЛА ТА НАУКОВА ЛІТЕРАТУРА
ДО НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ
З ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ КИЇВСЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ»
*Sources and Scientific Literature to the Teaching Methods
of Discipline «History of Kyiv Polytechnic»***

В статті на основі вивчення змісту веб-порталу НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» проаналізовано доступні групи джерел та наукову літературу для готування навчально-методичного комплексу з дисципліни «Історія Київської Політехніки». Відповідно, представлено характеристику історичних джерел та історіографічний аналіз літератури, обґрунтовано необхідність їх використання, запропоновано методики опрацювання.

Ключові слова: Київська Політехніка, навчально-методичний комплекс, джерела, наукова література.

The article by studying the content of the web portal NTU «KPI» group analyzed the available sources and scientific literature to the preparation of educational-methodical complex discipline «History of the Kiev Polytechnic Institute». According presents characteristics of historical sources and historiographical analysis of the literature, the necessity of use proposed methodology study.

Keywords: Kiev Polytechnic, educational-methodical complex, sources, scientific literature.

Загальновідомо, що готування навчально-методичного комплексу з будь-якої історичної дисципліни, як і успішне її засвоєння, неможливі без достатнього забезпечення різними за типом історичними джерелами й спеціалізованою літературою. Повною мірою це стосується й дисципліни «Історія Київської Політехніки», накопичення вельми значного масиву джерел та наукових видань про історію якого а рїогї зумовлює більше, ніж столїтнє його існування.

Мета статті — на підставі аналізу змісту веб-порталу НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» визначити і охарактеризувати основні групи доступних джерел та наукової літератури з історії Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», обґрунтувати необхідність їх використання для підготовки професорсько-викладацьким складом навчальних видань та засвоєння студентами дисципліни «Історія Київської Політехніки».

Хоча для визначення типу історичного джерела, як і для історіографічного аналізу наукової літератури місця їх збереження об'єктивно не мають принципового значення, доба інформаційних технологій та реальний досвід викладацької роботи у вищій школі диктують потребу звернути увагу на це питання, зокрема в контексті виокремлення електронних ресурсів.

Зрозуміло, що в цьому відношенні першими до поля зору потрапляють веб-портали вищих навчальних закладів, а у нашому випадку — веб-портал Київської Політехніки, насичений величезним масивом різнопланової інформації, частину якої викладачі, безперечно, можуть і мають використовувати для розробки навчальних видань з історії університету, а студенти — під час засвоєння відповідної навчальної дисципліни.

Аналіз структури веб-порталу НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» свідчить про те, що матеріали, стосовні історії університету, зосереджено в багатьох підрозділах, зорієнтовані у яких, сподіваємось, і допоможе ця наукова розвідка. Загалом ідеться передусім про спеціалізовані структурні блоки самого веб-порталу (КПІ: історія, 2013).

Опцію «Історія КПІ ім. Сікорського та його підрозділів» знаходимо на Головній сторінці веб-порталу Київської Політехніки. Виокремлені тут тематичні підрозділи («Ректори КПІ», «Ігор Сікорський», «Видатні вчені КПІ», «Почесні професори та доктори», «Нарис історії», «Старі фотографії») засвідчують, з одного боку, антропологічну спрямованість відібраних матеріалів (акцентування на особистості, її ролі у творенні історії університету й внеску до вітчизняної та світової науки), а з іншого боку, — про змішаний у тематичному плані підхід до висвітлення історії університету.

Звернемо передовсім увагу на підрозділ «Ректори КПІ», в якому представлено короткі й розлогі біографії ректорів університету, доповнені фотографіями та документальними матеріалами.

Цінними є короткі біографічні характеристики, які дають загальне уявлення про життєвий і творчий шлях видатних персоналій. Поглибити знання можна завдяки вміщеним у підрозділі науковим статтям з аналізом біографій ректорів, а також деяким документальним матеріалам.

Зауважимо, що наповнення інформацією про кожну з персоналій нерівномірне, що, безперечно, зумовлено станом наукових досліджень у царині біографістики. Скажімо, комплекс матеріалів про першого ректора Київського політехнічного інституту професора Віктора Львовича Кирпичова є досить розлогим. Тут ми знаходимо і коротку біографічну довідку, і наукову статтю В. Миколаєнка «Кирпичов Віктор Львович. Вчений, педагог, організатор вищої технічної освіти», і промови самого В. Кирпичова: на урочистому відкритті «КПІ» 31 серпня 1898 р. та під назвою «Значение фантазии для инженеров», опубліковану 1903 р. в журналі «Известия Киевского политехнического института Императора Александра II» (книга III, с. 7–25), і опис пам'ятника першому директору (ректору) «КПІ», а також інші дотичні до теми публікації. Натомість відомості про професора Костянтина Олександровича Зворикіна (ректор у 1904–1905 рр.) обмежуються короткою біографією з фотопортретом і документом — Відношенням директора «КПІ» до Департаменту торгівлі й мануфактур про кандидатуру К. Зворикіна на посаду декана механічного відділення «КПІ». Щодо інформації про директора «КПІ» в 1906–1908 рр. Володимира Федоровича Тимофєєва, то тут маємо лише коротку біографічну довідку. Детальніше ситуацію з кількісним виміром інформаційної насиченості підрозділу «Ректори КПІ» ілюструє Таблиця 1.

Таблиця 1. Інформаційна насиченість підрозділу «Ректори КПІ» (у кількісному вимірі; станом на травень 2017 р.)

№	Персоналія	К-сть інф.	№	Персоналія	К-сть інф.
1	Кирпичов В. Л.	8	13	Бобров В. Ф.	3
2	Коновалов М. І.	3	14	Мельников Д. Ф.	1
3	Зворикін К. Л.	2	15	Єфімов М. П.	1
4	Чирвінський М. П.	1	16	Жихарев П. Г.	0
5	Тимофєєв В. Ф.	1	17	Шпилько М. П.	1
6	Дементьев К. Г.	1	18	Плигунов О. С.	2
7	Жуков І. Д.	1	19	Гриднев В. Н.	6
8	Єрченко П. Ф.	1	20	Швець І. Т.	1
9	Де-Метц Г. Г.	3	21	Денисенко Г. І.	4
10	Ступін О. Я.	1	22	Таланчук П. М.	1
11	Веселовський С. Ф.	1	23	Згуровський М. З.	47
12	Кухаренко І. А.	1			

Тепер окреслимо жанрову/якісну складову інформаційної насиченості підрозділу «Ректори КПП». Як уже зазначалося, упорядники подбали, аби в підрозділі були короткі біографічні відомості про кожного з ректорів Київської Політехніки. Загалом ці довідки укладено добре, з урахуванням чинних вимог до публікацій такого жанру. Однак звернемо увагу й на те, що в низці випадків короткі біографічні відомості обмежуються констатацією факту, що та чи інша особа обіймала посаду ректора (ідеться, наприклад, про біографії Дмитра Федоровича Мельникова, ректора в 1929–1930 рр.; Миколи Пилиповича Єфімова, ректора в 1934–1936 рр.; Миколи Петровича Шпилька, ректора у 1937–1941 рр.). Немає ніякої інформації щодо професора Павла Григоровича Жихарева, котрий керував інститутом у 1936–1937 рр. Отже, очевидно є потреба у додатковій науково-дослідній роботі з тим, аби доповнити цей підрозділ необхідною інформацією. Очевидно, що це має стати перспективним завданням для спеціалістів-істориків «КПП», зокрема й кафедри історії.

Автори коротких біографічних довідок переважно не вказуються. Це може свідчити про те, що на веб-порталі розміщено первісні (по суті, джерельні) біографічні матеріали. У деяких випадках, однак, є посилання на працю «Хто є хто: Довідник. Професори Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»» (К.: Освіта, 1998. — 155 с.). Недоліком, однак, є те, що в таких посиланнях не названо конкретні сторінки тієї чи іншої біографічної довідки, що ускладнюватиме доступ до цієї інформації для потенційного користувача.

На особливу увагу заслуговують статті з викладом деталізованих біографій ректорів Київської Політехніки. Як правило, авторами таких публікацій виступають представники факультетів, з якими була пов'язана наукова діяльність тих чи інших персоналій. Написані з використанням значного обсягу джерел і літератури, доповнені фотоілюстративним матеріалом, такого роду матеріали, безперечно, цінні. Однак є певні ускладнення з верифікацією використаної в таких статтях інформації при підготовці навчальних видань з дисципліни «Історія КПП». Яскравим прикладом є стаття доцента ХТФ О. Й. Хоцянівського «Коновалов Михайло Іванович — директор КПП», приурочена до його 100-ліття й опублікована в газеті «Київський Політехнік» (№ 39; публікація на веб-порталі 2006 р.). Зрозуміло, що формат газетної публікації не передбачав наукового апарату. Однак його брак у такій інформаційно насиченій статті вже на веб-порталі є, звичайно, недоліком, оскільки унеможливорює верифікацію оприлюдненої інформації. Виходить так, що читач має брати її на віру, покладаючись на відповідальність і наукову добросовісність самого автора. Такий підхід є, звичайно, доречним для популярної газетної публікації, однак не підходить для наукових, а отже, й

навчальних видань, позаяк ці останні мають базуватися на строго вивірених, достовірних джерелах. Таким чином, правильним, на нашу думку, могло би бути рішення розміщувати ту чи іншу вартісну газетну публікацію на історичному порталі лише за умови доповнення її необхідним науковим апаратом, що, власне, будь-якому авторові зробити не складно.

Насамкінець звернемо увагу на те, що в підрозділі «Ректори КПІ» (Ректори КПІ, 2013) розміщено інформацію про 23 ректорів, між тим у науковій і популярній літературі є відомості про те, що за всю історію Київська Політехніка мала 24 ректори. Отже, тут також є певна прогалина (зробимо припущення, що це стосується періоду історії Київського політехнічного інституту в умовах окупації Києва в роки Другої Світової війни, тобто в 1941–1943), яку необхідно заповнити.

Окремо варто зупинитися на характеристиці жанрово-змістового наповнення тих сторінок, де кількість публікацій три і більше (В. Л. Кирпичов, М. І. Коновалов, В. Ф. Бобров, Г. Г. Де-Метц, В. Н. Гриднєв, Г. І. Денисенко, М. З. Згуровський). Відбір матеріалів для цих сторінок загалом є справою непросту, адже йдеться про потребу виробити певні критерії та підходи до розміщення матеріалів. Аналіз публікацій на «персональних сторінках» ректорів, вказує на те, що вироблення чітких критеріїв відбору матеріалу ще залишається перспективним завданням.

Для прикладу звернемося до сторінки, присвяченій першому ректорові Київської Політехніки професору Віктору Львовичу Кирпичову. Тут послідовно розміщено такі матеріали: коротку біографічну довідку про ректора; велику й доволі високоякісну наукову статтю завідувача кафедри динаміки й міцності машин та опору матеріалів, доктора технічних наук, професора М. І. Бобиря «Наукова школа механіків КПІ»; витяг з монографії про історію «КПІ» «1898–1904: Початок занять в інституті — матеріальна база та організаційна структура»; тексти промов В. Л. Кирпичова «Значение фантазии для инженеров» та на урочистому відкритті КПІ 31 серпня 1898 р.; коротку публікацію «Пам'ятник Віктору Кирпичову»; повідомлення В. Ігнатовича про започаткування в газеті «КПІ» рубрики «Колись, на цьому місці...» для розповідей про те, що колись було в тих чи інших місцях сучасної території «КПІ»; розлогу публікацію В. Миколаєнка «Кирпичов Віктор Львович. Вчений, педагог, організатор вищої технічної освіти».

Хоча кожна з цих публікацій, без сумніву, заслуговує на увагу, розміщення на одній сторінці тих із них, не прямо, а дотично стосуються біографії ректора, очевидно, не є виправданим. Скажімо, надзвичайно цікава і досить розлога публікація про історію постання наукової школи механіків має лише один короткий фрагмент, безпосередньо присвячений біографії В. Л. Кирпичова.

«Видатний учений-механік та організатор інженерної освіти, перший ректор КПІ заслужений професор Віктор Львович Кирпичов, — дізнаємося зі статті, — уперше обґрунтував необхідність докорінного реформування системи вищої інженерної освіти відповідно до нагальних потреб промисловості та переходу науки механіки (як основи розвитку техніки) у новий “фізико-технічний” період свого розвитку. В. Л. Кирпичов вважав, що у майбутнього інженера теоретичні знання мають бути гармонійно поєднані з практичними вміннями та навичками. Для цього було запропоновано систематичне викладання експериментальних методів дослідження матеріалів та машин. За короткий термін на механічному відділенні КПІ було створено одну з перших спеціалізованих механічних лабораторій з випробування конструкційних матеріалів (металів і сплавів, деревини та будівельних матеріалів) з сучасним на той час обладнанням». Усі інші матеріали статті присвячені пізнішому періоду функціонування та розвитку наукової школи, з насиченням численними датами, прізвищами видатних науковців тощо. При цьому жодне з наведених у статті прізвищ не позначається як таке, що може мати гіперпосилання, а отже для користувача є «сліпим». Очевидно, в такому разі було б доцільним розмішувати на порталі лише той фрагмент статті, котрий безпосередньо стосується біографії першого ректора (Див. цитату), і водночас передбачити спеціальну опцію, яка б дала зацікавленому користувачеві змогу ознайомитися з повною публікацією, розміщеною в розділі під робочою назвою «Історія КПІ та його структурних підрозділів».

Тепер звернемося до публікації «Колись, на цьому місці...». Інформація про започатковану на шпальтах газети рубрику, без сумніву, цікава й важлива в контексті вивчення історії самого періодичного видання. Щодо рубрики «Ректори КПІ», то, вочевидь, з даної публікації на порталі мав би бути розміщений лише такий фрагмент з прямою мовою від Кирпичова: «Що було тут на початку, розповів у 1913 році перший ректор КПІ Віктор Львович Кирпичов: “Напомню, что для постройки Института была предоставлена территория, где прежде был саперный лагерь, переведенный тогда на другое место. Вы можете представить себе, какой печальный вид представляла эта территория. Не только на ней не было ни одного деревца или кустика, но на ней не росло ни единой травинки. Это была песчаная пустыня, перерытая каналами и перекопанная ямами, следами бывших кухонь, столовых, палаток. Я ясно помню этот день закладки — душный, жаркий день; дул сильный ветер, поднимавший на пустынной территории Института столбы песка и пыли. Присутствовавший на закладке профессор А.Ф. Фортунатов, через несколько лет после того рассказал мне, какое тяжелое впечатление произвела на него эта местность. Вероятно, такие же чувства она вызывала и у дру-

гих присутствовавших, кроме тех, которые были, подобно мне, очарованы волшебным подъемом духа, вызванным открытием Института. Через несколько лет после закладки Института эта печальная пустыня — территория Института — усилиями профессоров Института была превращена в цветущий сад, в счастливый оазис, которым теперь все любят. Вот что могут сделать люди при любви к делу”».

Ми навмисно наводимо тут повну цитату яскравого і зворушливого опису від професора В. Л. Кирпичова, аби звернути увагу на кілька важливих моментів. По-перше, ця цитата є абсолютно вдалим доповненням до розміщеної в публікації фотографії — пустиря, на якому надалі постали корпуси університету. Вочевидь, у рубриці «Історія КПШ» цілком міг би бути окремий підрозділ, котрий ґрунтувався би саме на такому цікавому підході: історична світлина та джерело з її інтерпретацією. По-друге, в рубриці «Ректори КПШ» означена цитата мала б становити складову комплексу першоджерел під умовною назвою «Пряма мова». Ясно, що в цей блок вписуються й розміщені на порталі промови першого ректора «КПШ». По-третє, постає питання про мову цитування першоджерел. Хоча академічна практика диктує потребу зберігати оригінальну мову першоджерела (в даному разі російську), такий підхід для популярного сайту потребує щонайменше двох речей: подання інформації з першоджерел різними мовами та доповнення цих матеріалів перекладом державною, українською, мовою.

Зауважимо, що біографія першого ректора «КПШ» достатньо вивчена. Існує чимало цікавих і вартісних публікацій на цю тему, які, можливо, і не варто розміщувати на сторінці, аби не порушити принципу компактності. З іншого боку, вважаємо вкрай необхідним доповнення сторінки бібліографічним переліком таких публікацій.

Таким чином, на нашу думку, біографічні сторінки кожного з ректорів Київської Політехніки повинні були б мати такі уніфіковані структури й наповнення (у порядку послідовності):

- 1) коротка біографічна довідка;
- 2) наукова стаття з деталізованою біографією ректора, доповнена науковим апаратом;
- 3) першоджерела: публікації, бібліографічні переліки промов, статей ректора, усе це з посиланнями на місця зберігання або публікації;
- 4) опція, що дає змогу звернутися до необхідних розділів або фрагментів публікацій, у яких згадується ім'я ректора;
- 5) бібліографія: відповідно оформлений список публікацій, який би дав викладачеві або студенту змогу, за бажанням, поглибити свої знання;
- 4) збірка різних за жанром публікацій у контексті меморіалізації.

Наступний підрозділ порталу присвячено видатному авіаційному конструкторові Ігореві Сікорському (Сікорський І. І., n. d.). В ньому загалом розміщено 12 публікацій (у порядку послідовності): «Сікорський Ігор Іванович»; «День пам'яті Ігоря Сікорського»; Присвячено «Ігорю Сікорському»; «Про присвоєння НТУУ “КПІ” імені Ігоря Сікорського»; «Лист-дозвіл на присвоєння ім'я Ігоря Сікорського»; «Наш університет отримав ім'я Ігоря Сікорського!»; «В НТУУ “КПІ” відбулися збори зі створення Наглядової ради Благодійного фонду “Національний центр Сікорського”»; «Незвичайний експонат — старовинне піаніно»; «Сікорський Ігор Іванович. Людина, яка втілила мрію Леонардо да Вінчі // “Дзеркало тижня”, № 13, 5–11 квітня 2008 р.»; «Урочистості, присвячені 120-річчю від дня народження всевітньо відомого авіаконструктора Ігоря Івановича Сікорського»; «Людина, яка поєднала континенти [Урочистості з нагоди 120-річчя від дня народження І. І. Сікорського], Н. В. Писаревська», «Альма-матер пам'ятає. До ювілею І. І. Сікорського».

Як бачимо, тематичне наповнення розділу загалом є тотожним розділу «Ректори КПІ». Тотожними є, на нашу думку, і структурні недоліки підрозділу, котрі можна було б легко усунути, уніфікувавши подання матеріалів за пропонованою схемою. Власне, більшість розміщених у цьому підрозділі матеріалів слід було б зібрати в одну групу «меморіалізація». Водночас не зайвим було б попрацювати над насиченням підрозділу як першоджерелами, так і фрагментами матеріалів із гіперпосиланнями, бібліографією тощо.

За таким самим принципом можна було б рекомендувати впорядкування й наповнення матеріалами наступного розділу порталу — «Видатні вчені КПІ», у внутрішній структурі якого є підрозділи: «Всесвітньо відомі вчені — засновники науково-педагогічних шкіл НТУУ “КПІ”», «Науковці, викладачі КПІ», «Почесні доктори та професори НТУУ “КПІ”». До речі, останній підрозділ на порталі — це структурний підрозділ розділу «Видатні вчені КПІ», і водночас — окремих розділ, що видається не цілком логічним.

Наступний розділ «Нарис історії: Київський Політехнічний інститут» (Нарис історії, 1995), фактично, містить електронний виклад більшої частини опублікованої 1995 р. наукової праці. В книзі послідовно висвітлено структуру, основні етапи діяльності «КПІ», особливу увагу приділено найважливішим досягненням у підготовці висококваліфікованих інженерних кадрів, діяльності провідних наукових шкіл і напрямів. Працю готував великий авторський колектив, до якого входили Г. Ф. Беляков, Є. С. Василенко, М. Ф. Вілков, С. А. Гавриш, Ф. Я. Горовський, М. Л. Завіновський, М. Ф. Карпенко, М. Ю. Ільченко, В. В. Киричук, Б. В. Новіков, Н. І. Паламарчук, В. І. Піхов, Г. І. Ракітіна, Л. В. Савчук, р. Я. Сліпенький, Т. Н. Степаненко, Б. А. Циганок, В. О. Чобіток, В. І. Шеховцов.

Безперечно цікава, насичена значною кількістю невідомих або маловідомих матеріалів, ця книжка знадобиться тим, хто хотів би детальніше дізнатися про історію Київської Політехніки. Позитивною рисою праці є й те, що вона має необхідний, як слід оформлений науковий апарат.

Структура праці загалом є логічною і побудована на хронологічно-тематичному принципі, вона має сім розділів.

1. Історія створення і діяльність інституту в 1898–1917 рр. (Р. Я. Сліпенький).

2. Інститут у 1917–1941 рр. (М. Л. Завіновський, Т. Н. Степаненко, В. В. Киричук).

3. Інститут років Великої Вітчизняної війни та повоєнної відбудови у (1941–1960) (М. Ф. Вілков, В. І. Пітов).

4. Діяльність інституту протягом 60–80-х років (Н. І. Паламарчук, Б. В. Новіков, Є. С. Василенко, Г. І. Ракітіна, М. Ф. Карпенко, С. А. Гавриш, за участю Л. В. Савчук).

5. Факультети. Наукові школи і напрями (підготовлено на факультетах та в інших підрозділах інституту).

6. Міжнародні зв'язки (Г. Ф. Беляков, Б. А. Циганок).

7. КПІ сьогодні. Перспективи розвитку (В. О. Чобіток, В. І. Шеховцов).

На жаль, останні два розділи праці на порталі не виставлено, що до певної міри робить подану картину історії «КПІ» неповною, але цей недолік легко виправити. Втім, на нашу думку, в цьому блоці було б доцільно подати спеціально підготовлені для порталу короткі статті з викладом історії Київської Політехніки, написані за попередньо узгодженою схемою, в певних обсягах і за уніфікованими підходами та правилами, з науковим апаратом, ілюстраціями тощо. Щодо конкретних видань, то, очевидно, був би сенс розміщувати на порталі pdf-версії книжок, присвячених історії Київської Політехніки. І тут, окрім безумовно цінного видання 1995 р., мали б знайти місце щонайменше такі чотири важливі праці:

1) КПІ. Перше століття: історичний огляд / [авт.-упоряд. В. І. Лиховодов, А. Л. Любомудрова, О. В. Лиховодова; за заг. ред. М. З. Згуровського]. — К. : Такі справи, 2007. — 377 с.

2) Лиховодов В. І. КПІ — від першого кроку до першого випуску / Лиховодов В. І., Любомудрова А. Л., Лиховодова Е. В.; Нац. техн. ун-т «Київ. політехн. ін-т». Держ. політехн. музей; [Відп. ред. Льченко М. Ю.]. — К. : Генеза, 1998. — 103 с.

3) Константинов В. О. Ректори КПІ / В. О. Константинов ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ун-т». Держ. політехн. музей при Нац. техн. ун-ті України ; [Редкол.: М. І. Льченко (голова) та ін.]. — К. : Генеза, 1998. — 101 с.

4) КПІ — колиска інженерної освіти і науки в Україні / Згуровський М. З., Ільченко М. Ю., Константинов В. О. та ін.; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». Держ. політехн. музей; [Відп. ред. Ільченко М. Ю.]. — К. : Генеза, 1998. — 146 с.

Останній розділ опції «Історія» — «Старі фотографії» (внутрішній заголовок — «Зображення категорії “Історичні фотографії”») містить зображальні історичні джерела (на момент підготовки цієї публікації — понад 170) (Зображення, п. d). Йдеться переважно про фотографії, але також і про деякі креслення («Планування навчального процесу в КПІ в 1912 році»), схеми («1922–1925: Налагодження навчального процесу»), скановані газети («Гортаючи сторінки “За радянського інженера”»), обкладинки видання («Довідник до вступаючих до Київського індустріального інституту в 1938 році»), є тут скан поштової листівки («Співпраця науковців музею та університету») і навіть вітальні листівки («Шановні ветерани Великої Вітчизняної війни! [2012]») тощо.

Очевидно виокремлення саме зображальних джерел у заголовку підрозділу було мотивоване бажанням привернути увагу до цікавих фотографій. Насправді такий підхід у даному разі не зовсім виправданий. Строго кажучи, заголовок розділу неповно віддзеркалює його зміст, адже поряд із фотографіями та іншими ілюстративними матеріалами в ньому розміщено також чимало важливої інформації, котра продовжує виклад історії Київської Політехніки в різні часи від заснування до сьогодення. При цьому йдеться переважно про статті на історичну тематику, опубліковані в різні роки на шпальтах щотижневої газети «Київський Політехнік», яка видається з 1927 р.

На жаль, виразним недоліком цього розділу є хаотичність у розміщенні матеріалів. Будь-який із можливих підходів (хронологічний або абетковий) виправив би цю ситуацію. На нашу думку, проблемно-хронологічний принцип тут був би найдоречнішим.

Справді, тематичне спрямування публікацій, розміщених у підрозділі, доволі виразне. Серед них можна знайти ті, що містять найзагальнішу інформацію плану з категорії «загальна історія України» (таких публікацій у розділі до 20, найяскравіші приклади — статті В. В. Кукси «Останній шлях Кобзаря в Україну», «Знову про Пушкінів у Києві», Ю. В. Нестеренко «Ціна великої перемоги: український вимір» та ін.). Є в розділі роботи на тему історії світової науки і техніки (приклад — фото радянського космонавта Юрія Гагаріна з публікацією О. С. Болтенка «До 50-річчя першого польоту людини в космос»). Найбільше в розділі матеріалів власне з історії Київської Політехніки: з акцентом на історії факультетів і кафедр (щонайменше 10 публікацій), видатних персоналій (до 30), особливі події в історії університету

(понад 70, приклад — статті В. Ігнатовича «Чубинський Володимир Дмитрович. Політехнік, поет, педагог», О. Ольховенко «Дід Мороз, ялинка, Новий рік» та ін.). Окрема група — повідомлення про сучасне життя університету, участь студентства в суспільно-політичних процесах і подіях, збройному конфлікті на Сході України (приклади — публікації «Демократичні традиції студентства КПІ», «Студент КПІ Богдан Кушнір про загиблого друга і війну на Донбасі», «Волонтери — Воїни Добра» та ін.).

Слід наголосити, що в змістовному та науковому планах публікації розділу нерівномірні: деякі підготовлені на досить високому рівні, з мінімумом необхідного наукового апарату, деякі — популярні. Більшість статей є багато ілюстрованими, однак спосіб розміщення фотографій не можна назвати досконалим: деякі портретні, очевидно, можна було б давати в меншому розмірі, натомість сюжетні — в більшому; окрім того, підписи до більшості з розміщених фотографій або відсутні, або дуже загальні та, як правило, не містять прямого посилання на місце зберігання.

Заслуговує на увагу представлений на порталі університету окремий розділ газети «Київський політехнік» (внутрішній заголовок — газета «Київський політехнік»). Крім підрозділу про поточне університетське життя («Університетські новини»), цей розділ має два підрозділи «Архів номерів» та «Архів статей», матеріали яких можуть бути дуже цікавими під час вивчення історії Київської Політехніки.

Підрозділ «Архів номерів» (на момент написання статті) містить повні pdf-версії 578 випусків газети від 2003 р. Своєю чергою, «Архів статей» пропонує читачеві ще й окремо викладені на порталі статті з цих випусків газети.

Очевидно, було б дуже добре, якби оцифрування випусків газети «Київський політехнік» стало системним. Це дало б змогу розмістити на порталі всі випуски з 1927 р. Відповідно, і науковці, і студенти, і професорсько-викладацький склад дістали би можливість попрактикуватися в науковій праці, виявляючи унікальні документи з життя Київської Політехніки в різні епохи.

Окремо відзначимо важливість деяких інших ресурсів університету, котрі можуть бути корисними для вивчення історії НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського». Перш за все, йдеться про ресурси Науково-технічної бібліотеки імені І. Г. Денисенка (Науково-технічна бібліотека, н. д.).

Розділ порталу бібліотеки — «Матеріали з історії КПІ» — має добре продуману й ретельно опрацьовану структуру і містить такі підрозділи:

1) історичні нариси — збірки історичних ілюстрованих матеріалів, нариси про становлення й розвиток навчального закладу в різні періоди (на момент підготовки цієї статті — 5 документів);

2) офіційні документи Київського Політехнічного Інституту Імператора Олександра II (1898–1917): Положення про інститут, статут, інструкції, правила, збірки постанов і т. ін. (13 документів);

3) звіти про роботу навчального закладу, Товариства допомоги мало-забезпеченим студентам, протоколи засідань Київського відділення Російського Технічного Товариства і т. ін. (13 документів);

4) особовий склад інституту (1898–1917): перелік працівників навчального закладу від професорського-викладацького складу до технічного і допоміжного персоналу (10 документів);

5) списки студентів (1898–1917): алфавітні списки студентів та сторонніх слухачів інституту (9 документів);

6) матеріали з історії Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка (1898–1917): схема систематичного каталогу, каталоги й списки книг та періодичних видань, правила користування бібліотекою і т. ін. (10 документів);

7) персоналії: віртуальні виставки про життя і діяльність видатних професорів інституту, електронні репродукції робіт, що зберігаються в фондах бібліотеки (В. Л. Кирпичов — 7 документів, М. І. Коновалов — 13 документів, В. П. Єрмаков — 3 документи, М. К. Пимоненко — 1 документ, О. Є. Патон — 1 документ, загалом 25 документів).

Наразі наявні в розділі оцифровані копії цінних видань, документів, фотографій стосуються здебільшого лише дореволюційного періоду діяльності Київської Політехніки. На жаль, деякі з позицій — переважно стосовні персоналістики — хоча й заявлені на порталі, однак є недоступними для відвідувача, можливо з тимчасових технічних причин (приміром, на пошуку інформації про В. П. Єрмакова виходимо на опцію «Не вдалося знайти запитувану сторінку «/system/files/ermakov.ppt»», те саме стосується опцій «презентації» по інших персоналіях, за виключенням В. Л. Кирпичова).

Звісно, структурні підрозділи бібліотечного порталю варто наповнювати, розширивши хронологічні межі. Важливість таких матеріалів важко переоцінити, адже йдеться про оприлюднення унікальних документів, а також наукових праць, котрі знадобляться всім, хто вивчатиме історію Київської Політехніки.

Насамкінець коротко охарактеризуємо інформаційний потенціал порталю Державного політехнічного музею при НТУУ «КПІ» (Державний політехнічний музей, n. d.). Він достатньо потужний — передусім у контексті вивчення загальних питань історії науки і техніки. Щодо останнього, то упорядники виокремили на порталі 19 підрозділів (Комп'ютери; Космонавтика; Сікорський; Телебачення та кіно; Стрілецька зброя; Електроніка; Приладобудування; Радіотехніка; Телекомунікації; Інформатика; Корисні копа-

лини; Транспорт; Промислова екологія; Промислові технології; Машинобудування; Студія навчального телебачення; Металургія; Енергетика; Зброя), які розкривають зміст експозиції. Варто зауважити, що наповнення підрозділів нерівномірне: деякі з них лише означені, але є й наповнені документальними та візуальними матеріалами. Наприклад, підрозділ «Стрілецька зброя», розкриваючи зміст експозиції музею, укомплектованої «за видами стрілецької зброї в історичному розвитку» містить не тільки фото експозиції з взірцями зброї (гвинтівки, пістолети-кулемети, автомати, кулемети, гранатомети, особиста зброя — пістолети та спортивна зброя), але й наукову статтю про історію зброї молодшого наукового співробітника Григорія Лупаренка. Інші розділи мають короткі інформаційні повідомлення про зміст експозиції, а також цікаві добірки ілюстративного матеріалу (скажімо, в підрозділі «Космонавтика» — 10 фото, «Телебачення та кіно» — 18 та ін.).

Є на порталі музею й окремих підрозділ «3 історії КПУ», де розміщено загальну статтю, доповнену низкою фотографій. Надзвичайно важливими для тих, хто вивчатиме історію університету, є посилання з цієї статті на опції «Назва інституту змінювалась декілька разів», «24 ректори», «Ігор Сікорський», «Сергій Корольов». За першим посиланням можна знайти ретельно опрацьовану схему змін назв університету за весь період його існування з фотографіями ректорів, за другим — на таку ж цікаву схему з конкретизацією персоналії 24 ректорів. Звернемо увагу на те, що розміщена тут інформація є повнішою, ніж на порталі самого університету, де в розділі «Ректори» знаходимо перелік 23 ректорів. У поданій таблиці під номером 24 ми зазначили відсутню персоналію — це М. Є Бабін, котрий, за інформацією з порталу Державного політехнічного музею, керував університетом короткий час із червня до вересня 1934 р.

Підсумуємо. На сьогодні в розпорядженні професорсько-викладацького складу, студентів, а також усіх зацікавлених є чимала кількість електронних матеріалів з історії Київської Політехніки, розміщених на основних ресурсах університету. Найвагомішим є розділ «Історія» порталу, а найактивнішою інституцією, яка опікується популяризацією наукового знання про Київську Політехніку — однойменна газета. Загальним недоліком розміщених на порталі інформаційних матеріалів є, як правило, відсутність у публікаціях наукового апарату. Останнє, власне, не можна вважати хобою упорядників, адже укладання матеріалів на портал передбачалося не як наукова, а саме як популяризаторська робота. Однак, якщо говорити про завдання підготовки наукових статей, монографій, а також базованих на цій основі навчальних видань, то перелічені ресурси можуть використовуватися в значній більшості як суто допоміжний матеріал. Очевидним завданням є вдосконалення са-

мої структури розділу «Історія» на порталі НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», як і осмислення та погодження загальних підходів до розміщення на ньому матеріалів. Заслуговує на увагу й підтримку програма оцифрування видань Науково-технічної бібліотеки імені Г. І. Денисенка, як і розвитку порталу Державного політехнічного музею. Вкрай необхідним є сполучення всіх цих ресурсів і перетворення їх на єдину базу. Загалом утворення інформаційної бази з ретельно вивіреними, науково опрацьованими матеріалами з історії НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» залишається перспективним завданням, яке неодмінно слід вирішити

Державний політехнічний музей при НТУУ «КПІ», n. d., [Online]. Режим доступу : <http://museum.kpi.ua/>

Зображення категорії «Історичні фотографії», n. d., [Online]. Режим доступу : <http://kpi.ua/gallery/history>

КПІ: історія, 2013, [Online]. Режим доступу : <http://kpi.ua/almamater>

Нарис історії: Київський Політехнічний інститут, n. d., [Online]. Режим доступу : <http://kpi.ua/history-essay-1995>

Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», n. d., [Online]. Режим доступу : <http://library.kpi.ua>

Ректори КПІ, 2013, [Online]. Режим доступу : <http://kpi.ua/rectors>

Сікорський І. І., n. d., [Online]. Режим доступу : <http://kpi.ua/sikorsky>

Derzhavnyi politekhnichniy muzei pry NTUU «KPI», n. d., [Online]. Rezhym dostupu : <http://museum.kpi.ua/>

Zobrazhennia katehorii «Istorychni fotohrafiï», n. d., [Online]. Rezhym dostupu : <http://kpi.ua/gallery/history>

KPI: istoriia, 2013, [Online]. Rezhym dostupu : <http://kpi.ua/almamater>

Narys istorii: Kyivskyi Politekhnichniy instytut, n. d., [Online]. Rezhym dostupu : <http://kpi.ua/history-essay-1995>

Naukovo-tekhnichna biblioteka im. H. I. Denysenka Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskyi politekhnichniy instytut, n. d., [Online]. Rezhym dostupu : <http://library.kpi.ua/>

Rektory KPI, 2013, [Online]. Rezhym dostupu : <http://kpi.ua/rectors>

Sikorskyi I. I., n. d., [Online]. Rezhym dostupu : <http://kpi.ua/sikorsky>